

УДК 336.77.332

JEL G23, O16

DOI 10.32782/2617-5940.1.2025.2

Антоніна Болдова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5116-963X>
E-mail: boldova_antonina@ukr.net

Аліса Ваховська

здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет
E-mail: alisavahovskaa16@gmail.com

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ (НА ПРИКЛАДІ BNPL (BUY NOW, PAY LATER): ПРИЧИНИ ПОПУЛЯРНОСТІ, НАСЛІДКИ, ПРОБЛЕМИ

Анотація. Стаття присвячена розгляду сучасних вітчизняних та міжнародних моделей фінансування які набирають все більшої популярності серед користувачів. Зокрема велика увага приділена моделі BNPL (аббревіатура від англійської «buy now, pay later») яка набирає популярності завдяки своїй гнучкості та спрощеному процесу використання. **Метою статті** є узагальнення даних щодо розвитку сучасних моделей фінансування в Україні та світі на прикладі системи BNPL а також визначити причини їх популярності, прогноз можливих наслідків та виявлення проблем. Особливості вказаної моделі яка полягає у тому, що дозволяє споживачам купувати товар або послугу сьогодні, а платити за них в розстрочку, інколи навіть без додаткових відсотків. Це робить її привабливою не лише для молодого покоління а й для сучасного користувача яке прагне мінімізувати фінансові зобов'язання в короткостроковій перспективі. У роботі над матеріалами статті застосованими **методами** були первинні методи які було використано з метою збору інформації, вивчення джерел, спостереження та опитування. Вторинні методи використовувалися з метою обробки та аналізу отриманих даних – кількісний та якісний аналіз даних, їх систематизація, та аналізу даних. Методологія даної статті полягає в узагальненні теоретичних матеріалів з теми – для окреслення основних підходів та тенденцій розвитку сучасних моделей фінансування та кредитування банками в цілому; порівнянні – для дослідження динаміки показників розвитку сучасних моделей фінансування, зокрема BNPL; систематизації – для систематизації наукових підходів, та пошуку відповідних рекомендацій. У статті відзначено інноваційність даної фінансової моделі і популярність послуги в Україні де вона швидко набирає обертів серед кола споживачів хоча і наголошено на загрозі та ризику у частині накопичення боргів і відсутності впливу на кредитну історію. Отже, **цінність даної статті** полягає у описанні методу фінансування та тенденцій розвитку сучасних моделей фінансування та кредитування банками може бути об'єктом подальших наукових досліджень та розробок а також у прогнозуванні можливих наслідків та виявлення проблем у інших сучасних моделях фінансування в Україні та світі. Результат даного дослідження полягає в узагальнених висновках за матеріалами статті які відображають основні позиції та вказують на досягнення поставленої мети.

Ключові слова: моделі фінансування, BNPL модель, інноваційна фінансова модель, кредитування споживачів, цифровізація та діджиталізація банківських послуг.

Antonina Boldova

Candidate of Pedagogical Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of
Financial Markets and Technologies,
State Tax University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5116-963X>
E-mail: boldova_antonina@ukr.net

Alisa Vakhovska

First-level Higher Education Applicant
(Bachelor's Degree Applicant),
State Tax University
E-mail: alisavahovskaa16@gmail.com

THE DEVELOPMENT OF MODERN FINANCING MODELS IN UKRAINE AND THE WORLD (ON THE EXAMPLE OF BNPL (BUY NOW, PAY LATER): REASONS FOR POPULARITY, CONSEQUENCES, PROBLEMS

Abstract. The article is devoted to consideration of modern domestic and international financing models that are gaining more and more popularity among users. In particular, much attention is paid to the BNPL-model (abbreviation from “buy now, pay later”), which is gaining popularity due to its flexibility and simplified use proces. **The purpose article** is to summarize data on the development of modern financing models in Ukraine and the world using the example of the BNPL system, as well

as to determine the reasons for their popularity, predict possible consequences and identify problems. The peculiarity of this model is that it allows consumers to buy a product or service today and pay for it in installments, sometimes even without additional interest. This makes it attractive not only for the young generation, but also for the modern user who seeks to minimize financial obligations in the short term. In this article the **research methods** used were primary methods that were used to collect information, study sources, observation and survey. Secondary methods were used to process and analyze the obtained data – quantitative and qualitative data analysis, their systematization. The methodology of this article consists in generalizing theoretical materials on the topic – to outline the main approaches and trends in the development of modern financing and lending models by banks in general; comparative – to study the dynamics of indicators of the development of modern financing models, in particular BNPL; systematization – to systematize scientific approaches and find appropriate recommendations. The article noted the innovativeness of this financial model and the popularity in Ukraine, where it is quickly gaining popularity among consumers, although it emphasized the threat and risk in terms of debt accumulation and the lack of influence on the credit history. **The value article** in the description of only one financing method trends in the development of modern models of financing and lending by banks can be the subject of further scientific research and development, as well as in predicting possible consequences and identifying problems in other modern financing models in Ukraine and the world. The finding of this study consists of generalized conclusions based on the materials of the article, which reflect the main positions and indicate the achievement of the set goal.

Keywords: financing models, BNPL-model, innovative financial model, consumer lending, digitization and digitization of banking service.

Вступ. Сьогодні у світі шириться абсолютно новий формат співпраці фінансових установ та клієнтів із позицій розвитку FinTech. Діджиталізація дозволяє використовувати у роботі з клієнтами ще ширший спектр фінансових послуг, від управління капіталом та інвестиціями до банківської справи та страхування, а також вибудовувати індивідуальний підхід до клієнта, який націлений на зручність користування банківськими послугами на основі цифрових додатків.

Банки пропонують велику кількість фінансових продуктів, які дозволяють користуватися ними навіть за умови розбіжності у часі руху грошових потоків клієнта. Оплата частинами це вже давно не новий інструмент. Але різниця між новітніми FinTech-продуктами і розстрочкою все ж є.

Враховуючи такі вимоги часу, на ринку з'являються нові моделі, які відповідають запитам споживачів та бізнесів у швидкому доступі до фінансів. Однією із інноваційних фінансових моделей, яка набрала обертів популярності в Україні, є FinTech-модель така як "Buy Now, Pay Later" (BNPL).

Фінансові експерти запевняють, що BNPL-сервіси стануть традиційним способом оплати. Покупцям зручно оплачувати товари частинами вже зараз, а до 2030 року, за прогнозами, обсяг цього затребуваного ринку зросте до 4 трлн. дол. США.

Метою даної статті є узагальнення даних щодо розвитку сучасних моделей фінансування в Україні та світі на прикладі системи BNPL а також визначити причини їх популярності, прогнозувати можливі наслідки та виявити проблеми. Завданням даної статті варто визначити причини популярності, наслідки та виявити проблеми у розвитку сучасних моделей фінансування в Україні та світі.

Літературний огляд. Дослідження фінансової та банківської цифровізації останнім часом привертає увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. Зокрема хочеться відмітити Болдова А. [2], Дубину М., Вергелюк Ю. [3], Корнеєва В., Смирнову О. які у своїх працях вказують на те, що це один із перспективних шляхів подальшого виходу України на світові фінансові ринки. Длигач А. розкриває у своїх працях цифрову трансформацію та її роль та значення в розвитку національного банківського ринку. Л. Кузнецова вбачає діджиталізацію банківської сфери як підґрунтя сталого розвитку українських банків. Лисяк О., Сагайдак О. – розглядають специфіку діджиталізації банків в струк-

турі фінансового ринку України та виокремлюють проблеми які наразі існують у даній сфері.

Незважаючи на великий масив публікацій і досліджень, динамічний розвиток процесів фінансової цифровізації та, зокрема, моделей фінансування, зумовлює потребу у постійній увазі до такого виду фінансових інновацій.

Методологія даної статті полягає в узагальненні теоретичних матеріалів з теми – для окреслення основних підходів та тенденцій розвитку сучасних моделей фінансування та кредитування банками вцілому; порівнянні – для дослідження динаміки показників розвитку сучасних моделей фінансування, зокрема BNPL; систематизації – для систематизації наукових підходів, та пошуку відповідних рекомендацій для подальшого розвитку вивчаного об'єкта.

Основна частина. Мобільність та орієнтованість на зручність клієнта (фізичної особи) стає пріоритетним завданням будь-якої сфери. Все більшого поширення набувають мобільні додатки, спеціалізовані програми, електроні і персональні кабінети. Головною метою установ тепер є доступність для широкого використання фінансових послуг і операцій цілодобово з будь-якого кутка світу за умови наявності всього лиш мережі Інтернет.

Головною метою установ тепер є доступність для широкого використання фінансових послуг і операцій цілодобово з будь-якого кутка світу за умови наявності всього лиш мережі Інтернет. Покупець отримує можливість самостійно обирати територіальні та часові рамки отримання обраної послуги у тій формі, що його найбільше задовольнить. Використання новітніх технологій та підходів для поживлення ринку фінансових послуг носить глобальний характер [2].

Все вищеописане вказує на інтенсивний розвиток багатьох моделей фінансування та надання платіжних послуг покупцям та споживачам.

У світі фінансових послуг постійно з'являються нові моделі, які відповідають на потреби споживачів та бізнесів у швидкому доступі до фінансів. Окрім популярної моделі "Buy Now, Pay Later" (BNPL), існує низка інших підходів, кожен з яких має свої переваги та обмеження.

Підпискові сервіси, які передбачають регулярні платежі за доступ до товарів або послуг, стають все більш популярними. Прикладом є платформи на кшталт Netflix або Microsoft 365. Підписка забезпечує стабіль-

ний потік доходу для компаній та дозволяє споживачам користуватися послугами на умовах гнучкості [4].

Традиційне кредитування, кредити, надані банками або іншими фінансовими установами, є однією з основних моделей фінансування в усьому світі. Вони передбачають позики на великий термін під певний відсоток.

Мікрокредити пропонуються на короткі терміни та невеликі суми, часто через онлайн-платформи. Вони зазвичай супроводжуються високими відсотками, що ставить під загрозу клієнтів у разі невиконання зобов'язань.

Лізинг дозволяє компаніям та споживачам користуватися активами без необхідності їхнього викупу, що є зручним для бізнесу. Лізинг буває оперативним (без права викупу) та фінансовим (з можливістю викупу) [1].

Зокрема варто звернути увагу на BNPL як одну із найбільш популярних моделей фінансування та платіжного інструменту.

Модель BNPL набирає популярності завдяки своїй гнучкості та спрощеному процесу. Вона дозволяє споживачам купувати товар або послугу сьогодні, а платити за них в розстрочку, часто без додаткових відсотків. Це робить її привабливою для молодого покоління, яке прагне мінімізувати фінансові зобов'язання в короткостроковій перспективі.

У підсумку, хоча модель BNPL демонструє сильну конкуренцію серед традиційних фінансових підходів, вибір між цими моделями залежить від конкретних потреб споживачів та бізнесів.

Модель «Купуй зараз – плати пізніше» у перекладі на англійську мову BNPL (BUY NOW, PAY LATER) – це модель фінансування, що дозволяє споживачам придбати товар негайно та виплатити його вартість частинами, зазвичай без відсотків, якщо виконуються встановлені умови. Такий сервіс швидко набув популярності в Україні, як і в усьому світі, особливо серед молоді, яка віддає перевагу легким і доступним способам оплати. Однак його широке використання породжує нові виклики, що потребують уваги від регуляторів, бізнесу та споживачів [5].

Причини популярності BNPL:

1. Зручність та легкість доступу, послуга BNPL є привабливою для споживачів завдяки швидкому оформленню, мінімальним вимогам і можливості розподілити витрати на тривалий період без переплат. В Україні на кшталт України, де традиційне кредитування може бути менш доступним для молоді або для людей із недостатнім кредитним рейтингом, BNPL стає легкою альтернативою банківським кредитам [7].

2. Мінімальні або відсутні відсотки, в Україні, як і в багатьох інших країнах, BNPL-сервіси часто пропонують безпроцентну розстрочку, якщо клієнт вчасно здійснює платежі. Це робить BNPL привабливішим, ніж використання кредитної картки або інших форм споживчого кредиту [6].

3. Зміна споживчих звичок, сучасні споживачі, особливо покоління Z і мілленіали, віддають перевагу швидким і зручним транзакціям через цифрові платформи. BNPL адаптується під ці звички, пропонуючи інтуїтивно зрозумілий інтерфейс і можливість купувати бажані речі, навіть якщо повної суми ще немає на рахунку [5].

4. За час пандемії, коли значна частина покупок перейшла в онлайн, попит на BNPL значно зріс. Наприклад, за даними McKinsey, у 2020 році у світі зростання ринку BNPL перевищило 85%. Споживачі шукали можливості знизити одноразові витрати, що зробило BNPL ефективним інструментом для онлайн-торгівлі [7].

5. Вигода для ритейлерів, магазини й онлайн-платформи активно інтегрують BNPL, оскільки цей метод підвищує середній чек і частоту покупок. Дослідження показують, що в середньому на 20–30% зростає обсяг замовлень для магазинів, що впроваджують BNPL. Зокрема, українські компанії, такі як Rozetka, Eldorado, також розглядають BNPL як додатковий інструмент для підвищення продажів [8].

Наслідки використання BNPL:

1. Зростання споживчого боргу, простота доступу до BNPL може стимулювати надмірне споживання, коли клієнти купують більше, ніж можуть собі дозволити. В Україні, де фінансова грамотність серед населення ще тільки розвивається, багато користувачів не до кінця усвідомлюють ризики накопичення боргів. За даними досліджень, молоді користувачі BNPL у всьому світі часто мають кілька неоплачених планів від різних провайдерів, що збільшує ймовірність фінансових труднощів.

2. Відсутність контролю за кредитною історією, на відміну від традиційного кредитування, BNPL-сервіси часто не звітують у бюро кредитних історій. Це може стати проблемою для користувачів, які намагаються побудувати або покращити свій кредитний рейтинг, адже відповідальне погашення боргів за BNPL не додає їм позитивної історії. Крім того, борги за BNPL можуть бути непомітними для інших кредиторів, що підвищує ризик надмірної заборгованості.

3. Фінансові труднощі у разі пропуску платежів, багато BNPL-компаній застосовують значні штрафи за прострочення, що може різко погіршити фінансове становище користувача. В Україні це особливо актуально, оскільки частина клієнтів використовує BNPL для покупки основних товарів, таких як побутова техніка або одяг, і може виявитися неспроможною вчасно погасити борг у разі фінансових труднощів [5].

4. Як показує досвід західних країн, у деяких випадках користувачі BNPL стають жертвами шахрайства, оскільки не всі провайдери належним чином захищають персональні дані. В Україні ці питання теж вимагають уваги, оскільки нові фінансові сервіси часто наражаються на атаки через недостатні заходи кібербезпеки [5].

У різних країнах ставлення до регулювання BNPL різняться. Велика Британія розробляє нові правила для BNPL-провайдерів, що включатимуть вимогу до більшої прозорості умов і звітування про борги в бюро кредитних історій.

США вже почали обговорення про впровадження нових правил для BNPL, спрямованих на захист споживачів і уникнення надмірного кредитування.

Австралія ввела правила, що зобов'язують BNPL-компанії надавати клієнтам чітку інформацію про ризики, пов'язані з використанням послуги, та інформувати їх про штрафи.

В Україні поки немає чітких регуляторних правил для BNPL, але, враховуючи зростаючу популярність

цієї послуги, Національний банк та інші регулятори, ймовірно, з часом почнуть розробляти відповідні заходи.

Можливості вирішення проблеми:

1. Підвищення фінансової грамотності., важливо розвивати освітні програми, які допоможуть споживачам краще розуміти, як працює BNPL, які ризики він несе та як відповідально керувати фінансами. Наприклад, можна інтегрувати навчальні матеріали в самі додатки BNPL, щоб інформувати користувачів про потенційні наслідки надмірного використання відкладених платежів.

2. Прозорі умови використання, BNPL-провайдери мають надавати клієнтам чітку інформацію про платежі, штрафи та наслідки прострочення. Наприклад, у додатках можна реалізувати функції нагадування про платіж і сповіщення про можливі штрафи.

3. Регулювання і контроль, українські регулятори могли б зобов'язати BNPL-компанії звітувати про борги до бюро кредитних історій, щоб знизити ризик надмірної заборгованості. Також можна ввести обмеження на суму одночасних BNPL-планів для кожного користувача, щоб уникнути ситуацій, коли клієнти накопичують надмірні борги.

4. Інтеграція з кредитною історією, якщо BNPL-провайдери почнуть звітувати до бюро кредитних історій, користувачі зможуть будувати свою кредитну історію, виконуючи зобов'язання за BNPL-планами. Це стимулюватиме більш відповідальне ставлення до платежів.

5. Функції самоконтролю, деякі міжнародні BNPL-сервіси вже запровадили їх, і це дозволяє користувачам обмежувати свої витрати або встановлювати ліміти. В Україні такі функції могли б допомогти користувачам уникати надмірних витрат, а провайдерам – підтримувати позитивну репутацію [7].

BNPL – це інноваційна фінансова модель, яка швидко здобула популярність завдяки доступності, зручності та безпроцентним платежам. В Україні, як і в усьому світі, послуга набирає обертів серед широкого

кола споживачів, але вона також несе певні ризики для фінансового здоров'я клієнтів, зокрема можливість накопичення боргів і відсутність впливу на кредитну історію.

Запровадження регуляторних заходів, підвищення фінансової грамотності та прозоріші умови використання BNPL можуть стати вирішенням багатьох проблем, пов'язаних із послугою. Це дозволить зробити BNPL безпечнішим і ефективнішим фінансовим інструментом, що буде корисним для споживачів і стане надійним елементом фінансової системи.

Висновки. Отже, в цілому діджиталізація сприймається як позитивне та своєчасне явище і:

- для держави – це можливість прискорення та мобільності розвитку як фінансової сфери так і економіки в цілому але більш спрощеним шляхом;

- для громадян та населення – це економія часу, перспективні професії і нові робочі місця;

- для бізнесу – це вдосконалення роботи, оптимізація ресурсів, зменшення витрат тощо.

Отже, не зважаючи на ці фактори, та загальні переваги, доступність BNPL-кредитування призвела до зростання кількості користувачів, які почали активно користуватись BNPL-сервісами. Але, не маючи змоги сплатити надану позику, користувачі попадають у «боргову яму». Постачальники цих сервісів у випадку несплати заборгованості мають право підключати колекторські компанії та передавати інформацію у бюро кредитних історій. Зокрема кредитори будуть зобов'язані перевіряти кредитоспроможність клієнтів та утримуватися від реклами, що може ввести в оману.

Але, не зважаючи на вищевказане, переваги описаної моделі є більш вагомими та зручними за умови їх відповідального використання.

Таким чином, ринок BNPL-кредитування в Україні продовжує інтенсивно розвиватися, тим часом у світі обсяг ринку постійно зростає, а BNPL-оплата стала звичним і дуже популярним серед покупців методом платежу.

Список використаних джерел:

1. Бірюк Д. Тренди цифровізації окремих складових фінансової системи. *Via economica*. 2023. № 3. С. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2023-3-2>
2. Болдов А.О., Болдова А.А. Діджиталізація банківських сервісів як передумова подальшого розвитку фінансового простору України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-8>
3. Вергелюк Ю., Ганцяк М., Фомов Д. Fintech як драйвер економічного відновлення України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2024. № 10. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10402>
4. Клішч М. Бізнес-тренди ритейлерів в сучасних умовах глобальних викликів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-100>
5. Пирх М. Зростання платежів bnpl: ризики для покупців та продавців в контексті електронної комерції. *Economic synergy*. 2023. № 4. С. 158–177. DOI: <https://doi.org/10.53920/es-2023-4-11>
6. Як світові гіганти та стартапи просувають віртуальну розстрочку. URL: <https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/kak-mirovye-giganty-i-startapy-prodvigayut-virtualnuyu-rassrochku/>
7. Buy now, pay later: five business models to compete. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/buy-now-pay-later-five-business-models-to-compete>
8. Embedded finance: як тренд вбудованих фінансів трансформує ринок. Fintech Insider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/embedded-finance-yak-trend-vbudovanyh-finansiv-transformuye-rynok/>

References:

1. Biryuk D. (2023). Trendy tsyfrovizatsiyi okremykh skladovykh finansovoyi systemy. [Trends in the digitalization of individual components of the financial system]. *Via Economica*. № 3. S. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2023-3-2>
2. Boldov A. O., Boldova A. A. (2022). Didzhytalizatsiya bankiv's'kykh servisiv yak peredumova podal'shoho rozvytku finansovoho prostoru Ukrayiny. [Digitalization of banking services as a prerequisite for the further development of the financial space of Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-8>

3. Verheliuk Y., Hantsyak M., Fomov D. (2024). Fintech yak drayver ekonomichnoho vidnovlennya Ukrainy. [Fintech as a driver of Ukraine's economic recovery]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka"*. № 10. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10402>
4. Klishch M. (2023). Biznes-trendy ryteyleriv v suchasnykh umovakh hlobal'nykh vyklykiv. [Retailer business trends in today's global challenges]. *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-100>
5. Pyrkh M. (2023). Zrostannya platezhiv bnpl: ryzyky dlya pokuptsiv ta prodavtsiv v konteksti elektronnoyi komertsii. [The growth of bnpl payments: risks for buyers and sellers in the context of e-commerce]. *Economic synergy*. № 4. S. 158–177. DOI: <https://doi.org/10.53920/es-2023-4-11>
6. Yak svitovi hihanty ta startapy prosuvayut' virtual'nu rozstrochku. [How global giants and startups are promoting virtual installment payments]. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/kak-mirovye-giganty-i-startapy-prodvigayut-virtualnuyu-rassrochku/>
7. Buy now, pay later: five business models to compete. McKinsey & Company. Available at: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/buy-now-pay-later-five-business-models-to-compete>
8. Embedded finance: yak trend vbudovanykh finansiv transformuye rynek – Fintech Insider. Fintech Insider – Diznavaysya pershyim. [Embedded finance: how the embedded finance trend is transforming the market - Fintech Insider. Fintech Insider – Be the first to know]. Available at: <https://fintechinsider.com.ua/embedded-finance-yak-trend-vbudovanykh-finansiv-transformuye-rynok/>

Стаття надійшла до редакції 25.02.2025